

ΤΟΥ **Δημήτρη
Δουλιγερίδη**

ddouligeridis@tanea.gr

Tabula rasa

Η ΓΛΥΣΙΝΑ ΚΑΙ ΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ

«**Ε**νιωθα σαν υπνοβάτης, έτσι όπως το ένστικτό μου με οδηγούσε σε σημεία που δεν θυμώμουν πραγματικά, αλλά που το ασυνείδητό μου γνώριζε πού βρίσκονταν. Ανακάλυπτα, άραγε, ή επαναανακάλυπτα το σπίτι μου; Ανοίγοντας την μπαλκονόπορτα και βγαίνοντας στη βεράντα, είδα να απλώνεται μπροστά μου θεαματικός ο κήπος. Αριστερά υπήρχε μια μακριά μεσοτοιχία, περισσότερο από δύο μέτρα ψηλή, που μας χώριζε από το σπίτι του αρμένη γείτονα μας. Τον τοίχο αυτόν κάλυπτε μια γλυσίνα σε πλήρη άνθιση. Τα χρώματά της και η απεριγράπτη μυρωδιά της με ζάλισαν. Για χρόνια έκτοτε, η εικόνα αυτής της πελώριας, επιβλητικής γλυσίνας ήταν σφηνωμένη στο μυαλό μου, άρρηκτα συνδεδεμένη με το σπίτι μας.»

Ο Αντώνης Μόλχο – 83χρονος ιστορικός σήμερα – επιστρέφει στο σπίτι της Θεσσαλονίκης (οδός Ευζώνων, παραλία) στις 16 Απριλίου 1945. Περίπου δύο χρόνια μετά την επιβολή της «καταχνιάς» και τη φυγάδευσή του σε ένα σπίτι χριστιανών μέσα στην παιδική κουβέρτα, όπως αναφέρει στο αυτοβιογραφικό βιβλίο «Η κοινοτοπία του καλού –

ένα εβραϊόπουλο στην Ελλάδα της Κατοχής» (εκδ. Πατάκη), που μόλις κυκλοφόρησε με πρόλογο της Katherine E. Fleming. Δεν πρόκειται μόνο για καταγραφή γεγονότων – για το πώς, δηλαδή, άλλαξε στίβια και πόλεις ώστε να διασωθεί από τη ναζιστική μαγιά ή για το πώς «γράφτηκε» υπάλληλος του Ερυθρού Σταυρού σε ηλικία 5 ετών ώστε να δικαιούται τρόφιμα. Πρόκειται για έναν προσωπικό αγώνα με τις αναμνήσεις και τη μνήμη. Πώς ανακατασκευάζει κανείς τις διαδρομές της; Πώς περιγράφει ή γιατί παραλείπει τους κατακτιπές εμμένοντας στην επικράτεια του Καλού; Και, τελικά, για ποιον λόγο δικαιούται να θυμάται όταν οι συνάνθρωποί του χάθηκαν στη λήθη;

Είναι παράλληλα όμως και ένα ερεθισμα για την «επανεκκίνηση» του παρελθόντος, όταν όλα μοιάζουν να ξεκινούν ως αγώνας επιβίωσης. Όταν, για παράδειγμα, η απόληξη των αρμόδιων Αρχών σε έναν νεαρό

επιζώντα του Ολοκαυτώματος, ο οποίος αιτείται να μεταφερθεί η οικογενειακή επιχείρηση στο όνομά του, είναι ότι πρέπει πρώτα να βρεθεί το πιστοποιητικό θανάτου του πατέρα του (σ. 28). Η πανουργία της Ιστορίας; ο τελευταίος δεν επέστρεψε ποτέ από το Αουσβιτς.

Στιγμιότυπα από τη διαίτη που προηγείται των αναμνήσεων Μόλχο (δηλαδή 1941-1943) καταγράφει στα ημερολόγια της η Ολλανδή Etty Hillesum στο «Ζωή γεμάτη νόημα, ναι, γεμάτη νόημα», επίσης από τον Πατάκη (μτφ. Πέτρος Γεωργίου, εισαγωγή J.G. Gaarlant). Το σώμα των κειμένων σ' αυτή την περίπτωση λειτουργεί περισσότερο ως παρακαταθήκη με τις σκέψεις και τις ιδέες μιας γυναίκας καταδικασμένης σε θάνατο – η Χίλεσουμ θα πεθάνει στο Αουσβιτς σε ηλικία 29 ετών –, η οποία καταφάσκει προς τη ζωή και το θαύμα της. Η ίδια θέλει να είναι «βάλασμα για πολλές πληγές», αναζητά συνεχώς τις «βαθιές ενοράσεις», προστατεύει την αξιοπρέπεια της μέσα στο σκοτάδι του στρατοπέδου Βέστερμποργκ. «Το μόνο που μπορούμε να κάνουμε είναι να θέσουμε ταπεινά τον εαυτό μας στη διάθεση της εποχής, να την αφήσουμε να μας μετατρέψει σε πεδίο μάχης. Αυτά τα προβλήματα χρειάζονται έναν χώρο οριοθετημένο, ένα συγκρουσιακό πεδίο κατευνασμού της έντασής τους, επιλήσις τους, κι εμείς, οι φτωχοί άνθρωποι, οφείλουμε να τα δεξιωνόμαστε μέσα μας και να μην τα αποφεύγουμε» γράφει στις 15 Ιουνίου 1941, εποχή ταραχώδη για την εβραϊκή συνοικία του Αμστερνταμ, καθώς οι Ναζί προχωρούν στις πρώτες ομαδικές συλλήψεις.

Το κέντρο βάρους στην καταγραφή της Χίλεσουμ δεν είναι η επιβίωση της ανάμνησης, όπως σε εκείνη του Μόλχο. Είναι η ατομική στάση που συγχωνεύεται στην «κοινή μοίρα», όπως υπενθυμίζει ο Σ. Ζουμπουλάκης στο επίμετρο. Και εδώ ξεκινάει μια παράλληλη ανάλυση για τη στάση της, καθώς αρνείται την άσκηση βίας απέναντι στη βιομηχανοποιημένη βία των Ναζί επιλέγοντας – κατά γράμμα – την ευαγγελική προσταγή «αγαπάτε τους εχθρούς μιών». «Και ο δικός μου θαυμασμός για αυτή τη γυναίκα είναι απέραντος, αλλά με τη στάση της δεν μπορώ να συμφωνώ, γιατί πιστεύω πως κάθε ζωή που μπορεί να σωθεί, αν δεν θέτει σε κίνδυνο τη ζωή άλλου ανθρώπου, πρέπει να σώζεται» συνεχίζει ο Σ. Ζουμπουλάκης.

Το κέντρο βάρους στην καταγραφή της Χίλεσουμ δεν είναι η επιβίωση της ανάμνησης, όπως σε εκείνη του Μόλχο. Είναι η ατομική στάση που συγχωνεύεται στην «κοινή μοίρα», όπως υπενθυμίζει ο Σ. Ζουμπουλάκης στο επίμετρο

▶ Αντώνης Μόλχο

▶ Ετι Χίλεσουμ